

Könyvesház

Hétfő

1990.

június 25.

A MAGYAR NEMZET KULTURÁLIS MELLÉKLETE

Atlantisz — Medvetánc

A „minőségi könyvek” szigete?

Négy esztendeje lesz immár, hogy a Magyar Nemzetben hírül adtuk: a Medvetánc című társadalomelméleti folyóirat betiltás alatt áll, sok hónapon keresztül nem tudja közreadni soron következő számát. Ez a közlés 1986-ban a fenti megfogalmazásnál kissé nyakatekertebben jelent meg. „Bürokratikus nehézségekről” szoltunk, meg arról, hogy az ifjúsági szövetség megvonta a támogatást a fiatal értelmiség fontos, legális fórumától, mondván, hogy a Medvetánc inkább szakmai-tudományos folyóirat, mint közvetlenül politikai jellegű. Ezért az ifjúsági szövetség megfelelőbbnek tartaná, könyvszállítást a Medvetánc legutóbbi Kitelepítések, munkaadóborok alcímű száma is. Az idői könyvhíre időzítve két olyan kötet látott napvilágot, amelyen szerepel a Medvetánc neve, az Atlantisz cselezés alatt.

A változásokról, a Medvetánc jelenéről, az Atlantisz jövőjéről Miklós Tamást, a Medvetánc felelős szerkesztőjét, az Atlantisz felelős kiadóját kérdeztem.

Rendhagyó kötetek

A négy esztendővel ezelőtti híradás az elhallgattatást tette lehetővé, a Medvetánc végül is újabb és újabb szellemi kihívásokkal jelentkezett. Teljes terjedelmében például ez a lap közölte a Fordulat és reform című, sok vihart kavart tanulmánygyűjteményt, amely voltaképpen immár könyvtérjelmű melléklete volt az 1987-es esztendő második számának, az 1981-től kezdődően nem hagyta cenzúrázni magát, amely egyetlen legális — igaz: kis példányszámú — kiadványként olyan szerzőknek nyújtott publikálási lehetőséget, akik egyébként az ilyen-olyan úlalmi listák élén szerepeltek. A szerkesztőségnek ugyanis, politikai megfontolások nélkül a minőség, a szakszerűség volt az egyetlen szerkesztői elve.

— Két, formátumban is rendhagyó kötet szerepel immár a Medvetánc neve. Az egyik a Románia 1944–1990 címet viseli, az ismeretős szerint ez „az első átfogó elemzés Románia legújabb történetéről, amely egyben a kelet-európai modell belső logikájának vizsgálata”. A másik mű pedig szinte a francia kiadás sarkába ért, Fejtő Ferenc Rekviem egy hajdan volt birodalomért című, a Monarchia szétrombolásáról írott monográfiája tavaly jelent meg Párizsban, elnyerve az év legjobb francia történelmi munkájának járó díjat, most pedig a Minerva kiadóval közösen az Atlantisz-Medvetánc is hozzáférhetővé tette a munkát. A Medvetáncról tudjuk, hogy milyen folyóirat mi háttér az Atlantisz?

A politika csatamezején

— Az Atlantisz egy úgynevezett nonprofit vállalkozás, társadalomtudományi kiadvány, amelyet ebben az esztendőben hoztak létre a Medvetánc szerkesztői, akik ezt a típusú kiadványt személyes kalandnak tekintik. A mindennapos gazdasági botrányok idején mi gazdaságilag és erkölcsileg tiszta vállalkozást akarunk, ezért a kft. tagjai (a szerkesztőkön kívül az ELTE is részt vesz az Atlantisz-programban) előrehaladott tárgyalásokat folytatnak az egyik legnevesebb nyugat-európai társadalomtudományi kiadóval, amely

sok évtizedes fennállása óta először hajlamos együttműködni egy másik kiadóval, velünk. Szerződésben vállalták, vállaljuk, hogy az esetleges nyereséget nem vesszük ki, hanem a programunk mind teljesebb megvalósítására fordítjuk. Atlantisz névvel egyébként nemcsak kft. alakult, de alapítvány is — a kettő egymáshoz való kapcsolódását hadd ne részletezzem, jogi, gazdasági megfontolások vannak a háttérben, de mind a kft., mind az alapítvány az említett célt munkálkodik majd.

— S mi lesz a Medvetánc? — A Medvetánc, mint említettem, az Atlantisz alapítója, résztvevője. A folyóirat életében lezárult tíz esztendő. Amit létrehoztunk, azt valójában nem nekünk kell megítélni, mi úgy érezzük, amit tetünk, azt el kell mélyítenünk. Eddig, szándékainktól sokszor függetlenül, mindennek politikai akusztikája is volt, noha mi mindenkor a társadalomelméleti megközelítést tartottuk elsődlegesnek. Nem a napi politika szerint állítottuk össze lapszámainkat, de a bizonyított értékekhez való ragaszkodásunk okán gyakran találtuk magunkat a politika csatamezején. A társadalomelméleti megközelítés pedig azt követelte tőlünk, hogy egy-egy témát sokoldalúan vizsgáljunk meg, nem mondható tehát véletlennek, hogy egy-egy lapszámunk tematikus tanulmánykötetként nőtte ki magát. Az Atlantisz név megjelenése ennek a belátásnak is jelzi. Kiadói programunk a Medvetánc szellemi hagyományaira, értékrendjére, szerzőire és elsősorban kialakult olvasóközönségére épít.

— Honnan a névvalasztás? Miért az Atlantisz nevet viseli „nemzetközi társadalomtudományi könyvprogramjok”?

Európa bárhol lehet

— Radnóti Miklós naplójában van egy bejegyzés, amikor a költő a brazil követtel való találkozásáról számol be, s feljegyzi a követ szavait, miszerint „Európa most éppen Rio de Janeiro-ban van”. Európa

Cs. Kovács László rajza

valójában nem földrajzi fogalom, Európa tulajdonképpen bárhol lehet, ahol az európai kultúra létezik. Az Atlantisz névkör fogalmazódott meg bennünk, amikor a földrajzi Európában gazdaságilag, politikailag, etnikailag szétszabdalt földrészen éltünk, ám ami alatt — atlantisi világléte — ott húzódtott meg a szellemi kontinuitású Európa is. E felszín alatti világot szeretnénk a felszínre segíteni mi is. A mind gazdagabb együttműködéssel a világ társadalomtudományi műhelyeivel, a társadalomtudományi világpiacán megjelenő fontos publikációkat, kutatási eredményeket Magyarországon is megjeleníthetjük, s ezáltal is bekapcsolódunk a világ szellemi vérkeringésébe.

— E program, nem is olyan burkoltan, kritikája az eddigi magyar kiadványoknak...

— Nem én mondtam... — ...viszont éppen azok a típusú kiad-

ványok, amelyeket Önök szerinének közreadni, mondhatni, ma mostoha körülmények között leledzenek. Olvasói (vagy inkább: kereskedelmi?) érdeklenség, a kis példányszám miatt hatalmas ráfizetés, terjesztési nehézség — s még so-

zatunkban Adorno-Horkheimer A felvilágosodás dialektikája című, a frankfurti iskola filozófusainak vezetés munkája kerül végre a magyar olvasókhoz (ez a kötet a Gondolatnál közös vállalkozásunk). De sorolhatnám előkészületben lé-

Magyar József rajza

rolhatnám. Mi lehetnek ennek ellenében?

— Magyarországon ma már nem olcsóbb a könyvek előállítása, mint más országokban, viszont a könyvek ára, noha jelentős az emelkedés, viszonylag még mindig alacsony, miközben, vásárlói szemmel megfigyeltetlenség drága. Az eddigi mecenatúra összeomlott, s mi — nem egyedülként — alapítvánnyal próbálunk meg. Tudjuk persze, hogy vállalkozásunknak egy idő után valamiképpen önfenntartóvá kell válnia, de éppen kiadói profilunk igényessége miatt, s mert könyveink árának — példányszámuktól függetlenül — elérhetőnek kell maradnia az általunk megcélzott fiatal olvasóközönség számára, ezért gondoljuk, hogy mindazoknak a segítségét kérjük, akik rokonszenveztek, rokonszenveznek törekvéseinkkel.

vő köteteket is Polányi Mihálytól Scheiber Sándorig, Humétól Claude Lévi Strauss-ig. Enyhén szólva is sok a pótolni-értendő, miközben a világban új és új munkák jelennek meg...

— Programjokban szerepel egy Váci utcai könyvcentrum is.

Könyvcentrum

— Reményeink szerint még az idén megnyílik ez az újszerű — vagyishogy: csak Magyarországon újszerű — könyvesbolt, az „Atlantisz könyvszigete”. Az ELTE bölcsészkarja olvasója mellett lesz egy kis helyiségünk, ami egyszerre könyvesboltként működik majd, s ide érkezők be azok a külföldi szakkönyvgyűjtőcsapatok is, amelyek mondjuk a múlt heten jelentek meg Párizsban, Londonban vagy éppen Frankfurtban. Ezekre rendeléseket is felvesszünk, a művek helyben átnézhetők, az

— Mostanában mindenki pénzt kér...

— Ez igaz. A kérdés az, hogy mire, milyen elképzelésekről. Az Atlantisz könyvprogram két részből áll, s talán most már érdemes elmondanom, hogy milyen kiadványok szerepelnek terveinkben, miért is reménykedünk támogatásban. Hét könyvsorozatot indítunk. A könyvhíre megjelentetett Fejtő-monográfia a Circus Maximus elnevezésű történetírás, a Románia-kötet pedig a kelet-közép-európai gazdaság- és társadalomtörténeti sorozatunk nyitó darabjai voltak. Ebben az esztendőben egyébként még hét kiadványunk kerül ki a nyomdából, így például Edmund Burkenak a Topregések a francia forradalomról című munkája, amely „a klasszikus angol konzervatívizmus bibliája”. George Simmelnek két írását is megjelentetjük. A kacserág lélektan az egyik mű címe, ez a Szerelemfilozófiák elnevezésű sorozatunk első kötet. A Kísértések című soro-

egyes oldalokról xerox-másolatok készíthetők. Elképzeléseink szerint nemcsak könyvek, folyóiratok is rendszeresen érkeznek majd könyvcentrumunkba. Arra törekszünk, hogy a könyvsorozatunk iránt érdeklődőknek, előfizetőinknek megküldjük a velünk kapcsolatban álló nyugati kiadók (így például a Suhrkamp, a Fischer, a Wagenbach, a Metzler, a Galimard, a Blackwell, a Mellan, az Oxford) tájékoztatóit, katalógusait.

— Szép tervek, de vajon realizál-e?

— Az Atlantisz-program megindult, reményeink biztatók. A Művelődési Minisztérium, az Osvát Alapítvány, az MTA—Soros Alapítvány eddig is támogatást nyújtott munkánkhoz, egy-egy kiadványunkat segítette a Világgazdasági Kutató Intézet és a Francia Kulturális Intézet. S ha terveink szerint a közeljövőben bejelenthetjük a kft.-nkben való részvételét annak a bizonyos nyugat-európai társadalomtudományi kiadóval...

(MURÁNYI)

Az új Esterházy

Alighanem az egyik legvártabb eseménye volt a könyvhíre Esterházy Péter (műfajában minék is nevezük?) kötet. Ez a rendhagyó alkotás egyszerre szórakoztat és gondolkodásra serkent, az alakjai örök kísérőársaink maradnak. Az új Esterházyt Kabdebó Lóránt veszi szemügyre, fejtő ki véleményét figuráiról és vártalan helyzeteikről, köztük a „szaxofonozó Istenről”. (2. oldal)

Erdély a sátrakban

Közép-Európa fejlődése, és benne mindenekelőtt a nemzeti kérdés, nemcsak bennünket, magyarokat, de immár más országokat is érzékeny tesz Erdély sorsa iránt. A politika vélekedhet sokféleképpen, alkalmat adhat az indulatokra is, de az tagadhatatlan, hogy az erdélyi magyar irodalom mindig is szerves része volt egyetemes irodalmunknak. A közelmúltban megjelent gazdag választékából kínál ajánlásra méltó Széles Klára. (2. oldal)

Jön a második Eco

Szenzációként robbant bele a világirodalomba Umberto Eco nehéz-szorosított regénye. A rózsá neve. Azóta immár több nyelvre lefordította az új Eco kelt izgalmat, a Foucault ingája. Az első könyv bravúros művészi fordítója. Bar na Imre immár dolgozik „a második első regény” átültetésén. Erről, a munka szépségéről és nehézségeiről nyilatkozik Murányi Gábornak. (3. oldal)

Fejtő és a Monarchia

Ha nem is mindennapos, de immár közeli ismerőse a magyar olvasónak Fejtő Ferenc, aki évtizedeken át számozta a szellemi életünknek. Legújabb munkája, a Rekviem egy hajdanvolt birodalomért, tavaly nyerte el Franciaországban az év legjobb történelmi tanulmánya díját. Minden mást megelőző bravúros gyorsasággal készült el a fordítás, amely a Századvég gondozásában kínálja magát. A kötetet Várkonyi Benedek ismerteti. (3. oldal)

A világ Jalta után

Rövid időn belül a második Fehér—Heller tanulmánykötet. Az 1956-ös forradalom után a mostani, a Jaltát követő nemzetközi rendet elemzi; néhol pontosan, néhol elkésvé, de ez nem annyira a szerzőket minősíti, inkább könyvkínádságunk lemaradását. A kötetet Vida László ismerteti bírálóan. (3. oldal)

Amerikai sikerlista

A The New York Times sikerlistáján ezúttal is megtalálhatók a szokásos — és immár Magyarországon is ismert — „best-seller” szerzők. Hetek óta vezeti a sort Stephen King legújabb pszichohorrorja a „The Stand”. De a legjobb tizenötben van Arthur Hailey „híradós” könyve a „The Evening News” és Robert Ludlum krimije, a „The Bourne Ultimatum”, amely folytatása az itthon videós körökben ismert „Bourne rejtelny” („The Bourne Identity”) nek. Harmincnégy hete van a legújabb között a kémregények mesterének, Tom Clancy-nek „Clear and Present Danger” könyve, amelynek a főhőse, Ryan CIA ügynök ezúttal nem a KGB-vel küzd, hanem a kolumbiai kokain bárókkal. A nagy rivális kémregényíró, Ken Follett azonban néhány hete már lekerült a listáról. Follett ezúttal történelmi munkát írt, „The Pillars of the Earth” címmel, amely egy középkori templom építésének a történetét és egy ehhez kapcsolódó krimi regél el. Az alapötlet alighanem Umberto Eco „A rózsá neve” című siker-könyve alapján született.

A listán még nem szerepel, de siker-gyanusnak látszik a Random House kiadásában megjelenő Kim Wozencraft-nak önéletrajzi ihletésű regénye, a „Rush”. Wozencraft egy texasi kisváros rendőrségének a kötelékében dolgozott éveken át, mint a helyi kábítószer-ellenes csoport tagja. Csakhogy, ahogy a drogot kiszimatolni hivatott kutya is rabjai lesznek, úgy lett fokozatosan a heroin foglya Wozencraft és társa. A regény ezt a bűnt és bűnbeesést írja meg, miközben igen alapos módon tárja fel a rendőrségi munkát, visszaélést, ami a tucat krimikből ismert ugyan, ezúttal azonban valóság. Wozencraft egyébként néhány évet börtönben töltött, és utána írta meg könyvét. Közben leszokott, de az őt faggatóknak elmondja, hogy igazából csak az tudja megérteni a drog hatalmát, aki függőhelyzetbe kerül tőle. Wozencraft egyébként a legalizálás híve.

Több újság is közölt recenziót Judith Miller: „Facing the Holocaust” (Szembenézni a Holococstall) című több mint háromezret oldalas tanulmányáról. Miller, aki a The New York Times szerkesztője, hat ország górcsőbe mutatja be, miként néznek szembe a múlttal. Szerinte az NSZK túl hamar, és túl sokat felejtett; az osztrákok tagadják, hogy valaha is támogatták volna Hitlerrel, a hollandok miközben magasztalják Anna Frankot elfelejtik, hogy a sok száz holland kollaboránsok egyike árulta el őt; a franciák a

„Resistance-t” éltetik, de hajlamosak megfeledkezni arról, hogy a zsidó-üldözés, a zsidók megkülönböztetése már a hitleri megszállás előtt elkezdődött náluk; a Szovjetunió pedig igyekszik éppen a Holocaust zsidóellenes jellegét tompítani, miközben az amerikaiak a Holocaust emléket különféle adománygyűjtésre használják, olykor igen vulgáris módon.

A Holocaust kiagyalojáról, Adolf Eichmannról szól Peter Z. Malkin és Harry Stein könyve „Eichmann in my Hand” (Eichmann a kezembem) címmel. Malkin volt ugyanis az a Mosstad ügynök, aki 1960. május 11-én este nyolc óra előtt néhány perccel Buenos Aires külvárosában udvariasan megállította Eichmann, majd ártalmatlanná tette, és betuszkolta egy közeli autóbába. A könyv tulajdonképpen itt kezdődik, mert Malkin megszövegezte a Mosstad utasításait a rövid ideig valóban kezében lévő Eichmannal bensőséges viszonyt alakított ki, hosszán beszélgetett vele.

Allan Berube „Coming out under fire” (Tűz alatt), című munkája kurrens témát dolgoz fel igen körültekintően. A csaknem négyezred oldalas mű tízezer személynél beszélgetések sorozatán alapulva vizsgálja az amerikai hadseregben a második világháború alatt szolgált homoszexuális férfiak és nők helyzetét. Berube a többi között arra a furcsa kettősségre mutat rá, hogy miközben a védelmi minisztérium jelenleg is erőteljesen ellenzi a homoszexuális, a korábbi sorozási módszerekkel tulajdonképpen, miközben mindent elkövetett a homoszexuális férfiak kiszűrésére, szinte előnyben részesítették a homoszexuális nők bekerülését a hadseregbe.

Ahogy az amerikai—japán viszony hálás téma, ugyanígy az, általában is írni a nemzetek felemelkedéséről és bukásáról. Paul Kennedy 1988—1989-es siker-könyve, a „The Rise and Fall of the Great Powers” (A nagyhatalmak felemelkedése és bukása) a fejlődés és gazdasági és katonai potenciál viszonyában vizsgálta. Ennek „ellentétére” tesz kísérletet, a történelmet a hegeli ideológiáfejlesztés alapján végigkísérve, Francis Fukuyama, aki korábban az amerikai külügyminisztérium politikai tervező csoportjának volt a munkatársa, de tavaly ősszel, a National Interest folyóiratban megjelent „The end of History” című cikkének „sikere” után „szabadúszó” lett és a cikket könyvvé bővíté ki.

(t. l.)